

Grænser for samling – eller ikke

Som dreng samlede jeg som mange af mine kammerater på bilnumre. Ikke nummerplader, men selve registreringsnummeret, som blev aflæst og nedskrevet fra forbigående eller parkerede biler. Selvom der ikke var tale om materielle genstande, fungerede bilnumrene, som om de var det. De kunne dokumenteres med tid og sted for iagttagelsen. De kunne sorteres og klassificeres efter forskellige kriterier. Man kunne være heldig at erhverve sjældenheder og måtte modstå fristelsen til at fremstille forfalskninger. Forfalskninger forekom. Afsløring medførte udelukkelse af samlernes kreds. Bare tanken om forfalskning var jo en trussel mod hele ideen med samlingen.

Jeg har siden i forbindelse med mit arbejde i museumsverdenen direkte og indirekte stiftet bekendtskab med samlere og samlinger, som afspejler mere komplicerede tankegange og større engagement eller ligefrem passion end vores indsamling af bilnumre. Men grundprincipperne for samlingen og dens tilblivelse er de samme. Ikke enhver op-hobning af ting eller data er en samling. Dertil hører et klart defineret emne, principper for indsamling, dokumentation, systematik og klassifikation, kriterier for vurdering af kvalitet og autenticitet og kravet om, at genstande, som er indgået i en samling, ikke anvendes til deres oprindelige praktiske formål.

Samlerobjekter behøver ikke nødvendigvis at have økonomisk værdi, men i forbindelse med mange kategorier kommer økonomiske aspekter ind i billedet, som var helt fraværende i vor barndoms samlerunivers. Samlerobjekter kan blive en økonomisk belastning for samleren eller give en økonomisk gevinst, som truer selve princippet om, at samlingen ikke må have anden funktion end det at være samling. Det kan ganske vist være svært, især for ejeren, at se bort fra en samlings økonomiske værdi, men at samle som investering eller måske snarere investere i samling er imod reglerne.

Medens der er klare principper for, hvad en samling er, og hvordan den bliver til, kan ifølge alle erfaringer hverken fantasien, almindelig anstændighed eller national og international lovgivning sætte grænser for, *hvad* mennesker samler på. Nogle har hævdet, at dette omfattende samleri er et fænomen, som er knyttet specielt til den vestlige verdens kultur. Andre har søgt forklaringer inden for psykiatri og psykologi, men selv om nogle samlere kan have psykiatriens interesse, kan hverken den eller psykologien forklare selve samlerfænomenets opståen. Det er nok rigtigt, at en vis type af samling, tidligst eksemplificeret ved europæiske fyrsters og lærde personers kunstkamre og videreført i en mangfoldighed af privatsamlinger og museer, er specielt knyttet til vores kultur. Museer, som vi kender dem, er først sent oprettet i andre kulturer og da efter europæisk inspiration og ofte af europæiske initiativtagere.

Medens private samlere er deres egne herrer og kan forfølge deres egne til tider bizarre ideer, er museerne anderledes forpligtede af forventninger og krav om videnskabelighed, bredde, repræsentativitet og en pædagogisk aktivitet, som til tider antager karakter af ideologiske og politiske budskaber eller ligefrem propaganda. Museernes udstillinger afspejler på én gang universets mangfoldighed og selve verdensordenen, som den tager sig ud set med forskellige tidsaldres, samfunds og ideologiers øjne. Men selvom den enkelte samler måske ikke er sig det bevidst, afspejler i virkeligheden også hver eneste lille privatsamling med sin klassifikation og systematik troen på en højere orden og trangen til at skabe orden af kaos. Denne bekræftelse af verdensordenen i sam-

lingens mikrokosmos er en af drivkræfterne bag mange tilfælde af samlervirksomhed, samtidig med at de er udslag af den i vores kultur meget udbredte trang til at erhverve og akkumulere materiel ejendom og til at benytte materiel ejendom som instrument til at demonstrere eller simulere en vis status.

Den ideelle form for erhvervelse til samlingen er *indsamling* in situ med de muligheder det indebærer for omfattende og præcis dokumentation. Men både museer og private samlere er i vidt omfang henvist til at erhverve, at *samle* deres objekter fra handlende, andre samlere eller tilfældige besiddere. Det kan ikke nægtes, at museers og private samleres konkurrence på det samme marked kan give anledning til konflikter. Det samme gælder forskellige synspunkter og prioriteringer i forbindelse med erhvervelser, noget som i øvrigt også kan give anledning til kraftige meningsudvekslinger mellem repræsentanter for forskellige fag inden for museumsverdenen.

Men samtidig eksisterer der en symbiose mellem private samlere og museer, som først og fremmest giver sig udslag i, at et meget stort antal private samlinger efter ejerens død, somme tider før, indgår i et museum. Mange private samlere besidder stor viden inden for deres specielle interesseområde og investerer arbejde og penge i etableringen af samlinger, som de færreste museer selv ville have mulighed for at skabe. Det er klart i museernes interesse at pleje forbindelsen til sådanne samlere, og mange samlere får interesse for museernes arbejde og støtter dem med donationer inden for områder, hvor der er behov for det. Men for samlerne er museerne også en mulighed for at bevare deres samling intakt efter deres død. Der er samlere, som realiserer deres samling, medens de endnu er i live, af nød, af lyst til at indkassere det økonomiske udbytte af et livs indsats som samler eller helt bevidst for at se samlingens genstande blive til glæde for andre samlere. Men for mange bliver samlingen i en sådan grad et livsværk, en del af deres tilværelse og personlighed, at tanken om dens opsplitning og tilintetgørelse efter deres død er uudholdelig. For dem er testamentarisk overdragelse af samlingen til et museum en mulighed for at sikre såvel samlingens bevaring som mindet om deres eget skaberværk.

Man kan ikke finde et bedre eksempel på disse forhold end Carl og Amalie Kjersmeier og deres samling af afrikansk kunst, som i dag befinder sig i Etnografisk Samling på Nationalmuseet. Både Amalie og Carl Kjersmeier var jurister og han ansat i Københavns Byret. Men det var som kunstkender og skønånd, han blev kendt af omverdenen. Hans interesser gik i retning af det eksotiske og samlede sig tidligt, omkring 1918, omkring afrikansk skulptur. Han begyndte at samle, og i 1931-32 rejste ægteparret til det, der i dag er Mali, Burkina Faso og Guinea, hvorfra de hjembragte flere hundrede skulpturer. Mange forblev i samlingen, medens andre blev udskilt og brugt til yderligere erhvervelser ved byttehandler med museer og andre samlere sideløbende med indkøb fra gallerier og ikke mindst danskere med en fortid i europæisk koloniadministration i Afrika.

Kjersmeier bidrog selv til samlingens og sin egen internationale berømmelse ved i 1935 at udgive værket *Centres de Style de la Sculpture Nègre Africaine*, som i vidt omfang var illustreret med eksempler fra forfatterens egen samling. Kjersmeiers hjem og hans samling blev besøgt af internationale berømtheder blandt kunstnere, kunstelskere, forskere og samlere.

Nationalmuseet modtog allerede umiddelbart efter Kjersmeiers Afrikarejse flere figurer og masker som gave, og samtidig besluttede parret, at samlingen i sin helhed skulle testamenteres til Nationalmuseet, under forudsætning af, at man dér ville opfylde hans betingelser, som var, at samlingen for altid skulle bevares og udstilles som en helhed un-

der betegnelsen Carl og Amalie Kjersmeiers samling. At man på museet undtagelsesvis accepterede sådanne betingelser, skyldtes formentlig, bortset fra samlingens kvaliteter, at Jens Yde, som dengang var ansvarlig for museets samlinger fra Amerika og Afrika, var en nær ven af ægteparret Kjersmeier og havde oplevet Kjersmeiers engagement og samlingens tilblivelse på nærmeste hold. I dag står så samlingen på Nationalmuseet som et monument over en samler og hans passion i højere grad end over den afrikanske kunst, selv om det var Kjersmeiers ambition at skabe en samling, hvori alle skulpturproducerende dele af Afrika var repræsenteret.

For Carl og Amalie Kjersmeier var samlingen ikke kun en del af deres liv og personlighed, men sikkert den vigtigste del. Til højre for hoveddøren i det kjersmeierske hjem på Vesterbro hang en evakueringsliste med oplysninger til redningsfolkene om, hvad der i tilfælde af brand skulle reddes først. Carl og Amalie Kjersmeiers navne stod ikke på listen. Måske anså de det for en selvfølge, at de skulle reddes før samlingen, men jeg er ikke sikker på, at de ville have givet sig selv første prioritet, hvis de kunne vælge.

Poul Mørk, antropolog

